

Schuld en kikkers

Kleine wonderen in *Magnolia*

David van den Akker

Halverwege de tot dan toe oerserieuze speelfilm *Magnolia* (1999) beginnen de hoofdpersonen plotseling te zingen. En niet het volkslied, gezellig met zijn allen rond de koffietafel, zoals in *The Deer Hunter*. Ze neuzelen om de beurt twee regeltjes mee met een liedje van Aimee Mann, terwijl ze ondertussen verdergaan met wat ze al aan het doen waren: boos in de auto zitten, thuis coke snuiven, thuis doodgaan aan kanker, patrouilleren door de straten van Noord-Hollywood, een diefstal beramen, zelfmoord plegen. Aimee Mann klinkt als een baby die geen puf meer heeft om hard te huilen, en de acteurs volgen haar stijl naar vermogen. Het refrein luidt:

it's not going to stop
until you wise up

Tekst en uitvoering vertolken de gemoedstoestand van de hoofdpersonen, maar toch, hoe haalt een film het in zijn hoofd om zijn zorgvuldig opgebouwde karakters zo genadeloos voor schut te zetten? Het antwoord ligt niet voor het oprapen. *Magnolia* leed destijds in de bioscoop nogal onder voortijdig vertrekkende bezoekers, en het merendeel daarvan verliet de zaal tijdens het liedje. Maar ook wie tot het einde bleef wist het antwoord niet. Om een kans te maken moet je de film minstens drie keer zien, of dit stukje geconcentreerd uitlezen.

Magnolia is een *ensemble piece* van ruim drie uur over haat, schuld en vergeving (maar vooral haat), geschreven en geregisseerd door Paul Thomas Anderson. De film volgt de laatste levensdag van twee oudere mannen met kanker, maar heeft evenveel aandacht voor zes anderen uit hun directe of indirecte omgeving. *Magnolia* vertelt dus maar liefst acht verhalen tegelijk, letterlijk tegelijk: scènes rond verschillende personages volgen elkaar in steeds hoger tempo op, in strikt chronologische volgorde, over elkaar heen tuimelend wanneer dramatische ontwikkelingen zich tegelijk voordoen.

De plot is niettemin gauw verteld. De ene kankerpatiënt, Earl Partridge (de laatste rol van Jason Robbards, die een jaar later zelf aan longkanker overleed), is een succesvolle tv-producent. Hij ligt zich terminaal te beklagen over zijn ontrouw aan zijn inmiddels overleden echtgenote, zijn afwezigheid aan haar ziekbed, en de daaruit resulterende onherstelbare breuk met zijn zoon Frank. De enige die luistert is Phil, een medewerker van de thuisverpleging, een zachtaardige jongen die de wet van de professionele distantie negeert en naar de verloren zoon op zoek gaat. Als die zoon tenslotte opduikt en na een afwezigheid van 15 jaar het ouderlijk huis betreedt, is Partridge al onder zeil, dankzij een palliatieve dosis morfine, toegediend door de thuisverpleger. Aan het sterfbed scheldt de zoon zijn bewusteloze vader de huid vol, om tenslotte kennelijk tot inkeer

te komen. Vlak voordat de vader sterft, komt hij even bij. De twee kijken elkaar verwonderd aan, zonder iets te zeggen, zonder iets nonverbaal uit te stralen ook. Er wordt wel beweerd dat de zoon zijn vader hier vergeeft, maar dat stoelt dan enkel op het gegeven dat hij is gestopt met hem uit te schelden.

De andere kankerpatiënt, Jim Gator (Philip Baker Hall, nog in leven), werkt al dertig jaar als presentator van *What Do Kids Know*, een quiz geproduceerd door genoemde Partridge, waarin wonderkinderen het opnemen tegen normaal begaafde volwassenen. Gator heeft volgens de doktoren nog twee maanden te gaan, maar ook hij haalt het einde van de film niet. Naast de onvermijdelijke ontrouw aan zijn vrouw heeft hij nog iets anders op zijn geweten. Hij heeft jaren geleden zijn dochter Claudia misbruikt. Ook Gator probeert te elfder ure de onherstelbare breuk met zijn kind te lijmen, maar het effect is in dit geval desastreus. Verlaten en door niemand vergeven schiet hij zich een kogel door het hoofd, daarbij geholpen door een uit de lucht vallende kikker, waarover straks meer.

Marlboro Man

Kanker mag dan geen favoriet thema zijn in Hollywood, *Magnolia* maakt wat dat betreft veel goed. Afgezien van enkele uit de lucht vallende histologische plaatjes van kankercellen aan het begin van de film komt de ziekte zelf nauwelijks ter sprake. Artsen mogen alleen in beeld om recepten voor pijnstillers uit te schrijven. Familie heeft zich van de zieken afgewend. Vrienden hebben ze zo te zien niet. En de zieken zelf zijn het stadium van angstvallig afgewachte bloedsuitslagen en *second opinions* allang voorbij. Maar de onderliggende levensles is des te duidelijker, en voor het geval iemand hem toch zou missen wordt hij in tweevoud gegeven: kanker is je eigen schuld en geeft je ruim de tijd om daaronder te lijden.

Het eerste deel van de levensles wordt door de gefrustreerde kinderen uitgebeeld. Voor Frank is de ziekte van zijn vader diens verdiende loon, een veel te lang uitgestelde maar wel afdoende vorm van rechtvaardigheid. 'Ga maar dood. Ik hoop dat het pijn doet,' zegt hij als zijn vader al zo goed als dood is. Claudia uit zich verbaal minder expliciet, want ze komt nauwelijks uit haar woorden als haar vader in de buurt is. Maar ook voor haar lijkt het vanzelf te spreken dat hij kanker heeft. Waar Frank ten slotte bereid is om van zijn vader afscheid te nemen, blijft Claudia ieder contact vol walging afwijzen.

Het is een oude wijsheid, dat je van een bandeloos leven kanker krijgt. En er valt iets voor te zeggen. Denk maar eens aan wat Marlboro Man overkwam, of meester-oplichter Bernard Madoff, of Prins Bernhard. De overtuiging tiert welig in het onderbewuste deel van ons *gesundenes Volksempfinden*. En Hollywood zou Hollywood niet zijn als het zo'n thema niet te gelde zou maken.

Het zijn bepaald niet alleen de onderontwikkelden die menen dat slechte mensen kanker krijgen. Bijbelgeleerden wijzen erop dat het scheppingsverhaal een ondubbelzinnig verband legt tussen zonde en ziekte. Zo meldt *Christipedia* onder D/Dood: 'De zonde heeft een uitwerking in de schepping en in ons lichaam en doet afgeleide doodsoorzaken zoals kanker ontstaan.' Laat niemand denken dat we hier met een fundamentalistische achterhoede te maken hebben. We lachen nu om de bewering van negentiende-eeuwse artsen dat masturbatie kan

leiden tot long- en botkanker. Maar de bewering van de eenentwintigste-eeuwse collega's van het Amerikaanse *National Cancer Institute* dat 'stress kanker kan veroorzaken en versnellen' nemen we voor de zekerheid toch maar serieus.

Dat stress de schuld is van degene die de stress heeft behoeft geen betoog meer. Als je stress hebt en je doet er niets aan, dan ben je niet goed bezig. Je moet je baas en je levenspartner de waarheid zeggen, je emoties geregeld de vrije loop laten, en passende bevrediging vinden voor je lusten, uiteraard zonder te vervallen in bandeloosheid. Vrouwen dienen daarbij overigens wel op te passen met orale seks. Zweedse artsen hebben onlangs ontdekt dat die het risico op kanker van de mond- en keelholte verhoogt. Vanwege het risico op baarmoederhalskanker moeten jonge vrouwen juist weer oppassen met vaginale seks, maar gelukkig bestaat daar een landelijk vaccinatieprogramma voor.

De wellness- en lifestyle-industrie heeft zelf zoveel baat bij het veronderstelde verband tussen zonde en ziekte dat we hun bijdrage zouden moeten negeren. Maar de onstuitbare groei van deze sector doet vrezen dat het omgekeerde het geval is. Kennelijk beleven steeds meer consumenten waarschuwingen en adviezen over onze levensstijl als onontbeerlijk en zingevend. Met nog een passend Bijbelvers hier en daar zouden die in *Christipedia* niet misstaan. 'Kanker is een ziekte die hoofdzakelijk wordt veroorzaakt door de overmaat van het moderne leven', schrijft het Vlaamse blad voor gezondheid en psychologie *Goed Gevoel*, dat in hetzelfde nummer ook verslag doet van 'leuke manieren om je immuunsysteem te sterken.' Als je zelfs nog te beroerd bent voor leuke manieren om niet ziek te worden, dan vraag je er ook om.

Susan Sontag en anderen hebben laten zien hoe het oorzakelijk verband tussen zonde en ziekte verankerd ligt in het westerse gedachtegoed.

Kanker levert daarvoor nog steeds het meest bruikbare materiaal, met plastische psychologische beeldspraak (roofbouw, opkroppen, binnenvetten) aan de zondekant, en robuuste militaire terminologie aan de ziektekant. Zo'n 25 jaar geleden leek het erop alsof AIDS deze positie zou overnemen, want tegen het moralistisch venijn van AIDS is natuurlijk geen kruid gewassen. Maar toen de gevreesde wereldwijde epidemie niet wilde doorzetten - evenmin als latere gevreesde wereldwijde epidemieën - bleek de morele marktwaarde van AIDS toch te beperkt, en richtten artsen, bijbelkenners en de wellness-industrie zich als voorheen op kanker.

Palliatieve sedatie

Magnolia is zelfs naar Hollywood-maatstaven een uitzonderlijk moralistische film, en alleen al daarom moet worden aangenomen dat de boodschap van zonde en ziekte er tenminste subliminaal in verpakt zit. Expliciete verwijzingen naar de oorzaak van de kankergevallen ontbreken, maar de verwoestende gevolgen van de bandeloosheid van de twee patiënten wordt breed uitgemeten. De overige personages zijn er stuk voor stuk slachtoffer van:

Frank Mackey (Tom Cruise). Enig kind van producent Earl Partridge. Heeft uit haat zijn achternaam veranderd, omdat zijn vader nergens te bekennen was toen zijn moeder kanker kreeg en hij er als 15-jarige alleen voor stond. Meet zich daarna een deerniswekkend macho-imago aan.

Geeft oorlogszuchtige cursussen aan mannen die moeilijk aan de vrouw komen, onder het motto 'Seduce and Destroy'. Een zwarte journaliste die doorvraagt over zijn jeugd weet zijn imago niettemin in een half uurtje tot de grond toe af te breken.

Linda Partridge (Julianne Moore). Tweede, veel jongere vrouw van de producent. Permanent hysterisch. Kan de aanblik van haar stervende man niet verdragen. Ze weet dat hij niet deugt, maar zijn naderende dood doet haar beseffen dat ze zelf ook niet deugt. Is om het geld met hem getrouwd, en hem voortdurend ontrouw geweest, met veel orale seks. Haalt bij drie artsen drie keer hetzelfde recept voor palliatieve sedatie, geeft eenderde daarvan aan thuisverpleger Phil, en neemt in de auto zelf de rest.

Claudia Gator (Melora Walters). Dochter van de quizmaster. Heeft het misbruik door haar vader nooit verwerkt. Leidt een stuurloos, vreugdeloos leven, met cocaïne als enige stabiele factor. Als haar vader 's ochtends vroeg plotseling in haar slaapkamer staat (binnengelaten door een one-night-stand) en zegt dat hij met haar wil praten omdat hij nog maar twee maanden te leven heeft, schreeuwt ze hem uit alle macht het huis uit, alsof hij haar opnieuw dreigt te misbruiken.

Stanley Spector (Jeremy Blackman). Wonderkind dat met zijn team in de quiz van Jimmy Gator op het punt staat alle records te breken. Van de spanning moet hij echter naar de wc, wat hem steeds niet wordt toegestaan. Plast in zijn broek en weigert in de finale naar voren te komen. Steekt in plaats daarvan een monoloog af tegen de quizmaster, waarin hij zijn rol van door de televisie uitgebuide freak beklaagt. Na afloop maakt zijn vader hem belachelijk tegenover zijn teamgenoten.

Donny Smith (William Macy). Hartverscheurend eenzaam voormalig wonderkind, dat twintig jaar geleden in dezelfde quiz een fortuin verdiende dat door zijn ouders onmiddellijk werd verbrast. Laat zich *braces* aanmeten die hij niet nodig heeft en niet kan betalen, enkel om indruk te maken op een barkeeper op wie hij tevergeefs verliefd is. Hij steelt het geld bij de baas die hem eerder die dag heeft ontslagen.

Jim Kurring (John Reilly). Gelovige, onhandige politieagent. De enige die niets met de twee kankerpatiënten te maken heeft. De enige volwassene ook die niet om de vijf woorden *motherfucker* of *asshole* zegt. Voortdurend hardop met zichzelf in gesprek, over de hoge eisen van zijn vak en over wanneer te vergeven. Komt als de reddende engel voor zowel Claudia als Donny. De laatste helpt hij het gestolen geld weer keurig in de kluis van de voormalige baas terug te leggen. Bij Claudia gaat hij langs omdat de burens hebben geklaagd over geluidsoverlast. Hij steekt van wal met een stuntelige preek en wordt ondertussen verliefd op haar. Claudia's zelfbeeld staat niet toe dat iemand verliefd op haar wordt, laat staan deze rechtschapen politieagent, maar ze gaat tot haar eigen verbazing toch in op zijn avances.

De geluidsoverlastscène is even ontroerend als cruciaal. Bij toeval stapt Agent Kurring het leven van de desolate Claudia binnen, en al snel wordt

het duidelijk dat hij daar gaat blijven. Zulke dingen gebeuren, maar het lijkt hier al te onwaarschijnlijk. Kurring heeft de klunzige motoriek en het voorkomen van de weerman van een lokale tv-zender. Hij is rond de 35, maar wereldvreemd als een puber. Ervaring met de liefde heeft hij nauwelijks. Afgezien daarvan heeft hij zijn leven perfect op orde, praktisch en moreel. Claudia is tien jaar jonger, en onweerstaanbaar kwetsbaar en aantrekkelijk, maar ook een *street smart* junk die iedere tien minuten 'even weg' moet. Geen van beiden acht je ertoe in staat om op de ander te vallen. Doen ze dat allebei toch, dan heet dat een klein wonder. In het echt kunnen we daar wel mee leven, maar in een film geldt het doorgaans als een zwaktebod.

Kikkerregen

Magnolia wemelt nu juist van die kleine wonderen. De romance van Kurring en Claudia krijgt gestalte tijdens de obligate restaurantscène. Claudia stelt voor dat ze allebei niets dan de waarheid en de héle waarheid aan elkaar zullen vertellen, opdat ze elkaar later niet hoeven te verscheuren, zoals verder iedereen lijkt te doen. Kurring kost dat geen moeite. Hij vertelt dat hij die dag zijn wapen heeft verloren, de diepste vernedering die een politieagent kan ondergaan. Claudia zelf wordt het voornemen al gauw te veel. Ze brengt het niet op om zich te introduceren als cocaïneverslaafd incestslachtoffer. In plaats van er plichtmatig omheen te liegen, vliegt ze hem om de hals en vraagt ze hem te beloven dat ze elkaar nooit meer zullen zien. Kurring blijft verbouwereerd achter, maar doorstaat de proef. In de laatste scène zien we hem op de rand van Claudia's bed weer een ferme toespraak houden, die erop neerkomt dat hij haar nooit in de steek zal laten. Claudia ligt wat glazig voor zich uit te kijken, maar ten slotte breekt er een week glimlachje door, waarop het beeld bevriest.

Ook de andere wonderen bezingen vooral de eenzaamheid van de reddeloze medemens. Een jongetje ziet de aanstaande weduwe Linda Partridge buiten kennis in haar auto liggen. Hij besluit in te stappen om eens te kijken wat ze in haar tas heeft. Als hij haar mobiel vindt, lijkt het hem toch beter om het alarmnummer te bellen. De ambulance komt net op tijd.

Donny Smith is onderweg naar huis met het gestolen geld voor zijn *braces*, als hij plotseling tot inkeer komt. Eenmaal terug bij de plaats delict blijkt de sleutel van de buitendeur in het slot te zijn afgebroken. Hij klimt langs de regenpijp omhoog, maar die breekt ook af. Donny valt op de grond en verliest een paar tanden (dus toch). Net als je met je medelijden voor hem geen raad meer weet, duikt agent Kurring op, die de deur weet open te krijgen. Samen leggen ze het geld weer in de kluis. Quizmaster Jim Gator heeft eindelijk zijn vrouw verteld dat hij misschien, hij weet het niet zeker, dochter Claudia misbruikt heeft. Als zijn vrouw inderhaast het huis verlaten heeft, haalt hij in de keuken een vuurwapen uit de bestekla (in de VS de vaste plek voor een vuurwapen), zet de loop tegen zijn slaap, maar aarzelt dan. Waarom aarzelt de quizmaster? Hij heeft terminale kanker, terminale schuld, en zijn vrouw is terminaal vertrokken. Precies op dat moment voltrekt zich het grootste wonder van het verhaal, een wonder van bijbelse proportie: het regent kikkers. Eén ervan valt door het daklicht van de keuken op Gators hand aan de trekker.

De kikkerregen, die van onderaf gezien een verrassende gelijkenis vertoont met de kankercellen in de eerder getoonde histologieplaatjes, brengt even de hel op aarde. Treinen ontsporen, auto's en ambulances slaan over de kop, en binnen kruipt iedereen stijf van angst naar het veiligste plekje in huis. Net als het genoemde muzikale intermezzo is de kikkerregen bij het publiek op veel weerstand gestuit: te bijbels, te moralistisch, te dik erbovenop, en vooral te onwaarschijnlijk, want kikkers vallen niet uit de hemel. Dat laatste is alvast onjuist. Er bestaan vele betrouwbare getuigenverlagen van kikkerregens. Een wervelwind kan allerlei objecten de atmosfeer inzuigen - vissen, knaagdieren, mobiele telefoons - die vaak pas tientallen kilometers verderop weer op de aarde terugkeren.

In Exodus 8:2 waarschuwt Mozes de Farao: 'Dit zegt de Heer: Laat mijn volk gaan om mij te vereren. Weigert u dat, dan straf ik uw hele rijk met een kikkerplaag.' Weliswaar komen de kikkers in dat verhaal gewoon over land en water opzetten, maar *Magnolia* bevat wel merkwaardig veel verwijzingen (21, iemand heeft ze geteld) naar het betreffende hoofdstuk- en versnummer, variërend van een weersvoorspelling van 82% kans op regen tot een vrouw in het quizpubliek die een bord met de tekst 'Exodus 8:2' omhooghoudt, en vervolgens door de ordedienst wordt weggeleid.

Taj Mahal

Minder diepzinnig, maar eenvoudiger te verifiëren, is het tweede deel van *Magnolia's* levensles: kanker geeft je de tijd om je zonden te overdenken. In tegenstelling tot de andere courante doodsoorzaken in het Westen kondigt kanker zichzelf inderdaad ruim van te voren aan. Bij een fatale hartaanval of frontale botsing vermelden de nabestaanden graag dat het slachtoffer waarschijnlijk niet geleden heeft. Probeer je dat eens voor te stellen bij een kankerpatiënt.

De tijdige aankondiging biedt weliswaar nog kans op behandeling en herstel, en op hoop, zelfs ruim nadat de kans verkeken is, maar ze onderwerpt het slachtoffer ook aan een onbarmhartig regiem van zingeving. Als je nog maar een tijdje te gaan hebt, wil je je niet meer bezighouden met futiliteiten. Dan zie je scherper dan ooit hoe alle niet-kankerpatiënten om je heen hun dagen gedachteloos aanklooiend aaneenrijgen, en hoe jij dat vroeger ook deed. Vervolgens rijst de vraag wat er dan *niet* futiel is (antwoord: liefde, kinderen), en hoe teleurstellend weinig je leven in het teken daarvan heeft gestaan. Aan deze existentiële *wake-up call* valt niet te ontkomen. Waarschijnlijk heeft kanker er een deel van zijn kwalijke reputatie aan te danken.

Kankerpatiënten met een slechte prognose kondigen soms moedig aan dat ze 'vanaf nu alleen nog maar leuke dingen gaan doen.' Dat wordt dan overdag golfen, 's avonds naar het casino, een abonnement op de Grote Tenoren in de Kleine Zaal, en eindelijk ook eens die georganiseerde reis naar Egypte, Patagonië, de Taj Mahal. Meestal komt er weinig van terecht. De angst voor het *horror vacui* drijft ons telkens weer in de armen van ons plichtbesef, hoe weinig aanleiding de omstandigheden daartoe ook mogen geven. Liever koesteren we vertrouwde ergernissen – de eeuwige routine, de stress, de vergaderingen, de ondoordachte reorganisatie – dan dat we ons overleveren aan het *memento mori* dat ons al in het gezicht staart zodra we een moment halt houden.

Quizmaster Jimmy Gator presenteert *What Do Kids Know* al dertig jaar. Een curieus gegeven op zich, want de quiz is triviaal en kindonvriendelijk, en Gator doet weinig anders dan de vragen voorlezen. Maar zelfs met nog maar twee maanden te leven is hij niet uit de studio weg te slaan. Tijdens de reclameblokken drinkt hij zich voortdurend moed in, want eigenlijk gaat het al niet meer. Hij struikelt over zijn woorden, geeft soms het antwoord weg, en zakt tijdens de finale *on air* in elkaar. In Europa zou hij naar het ziekenhuis zijn gebracht, maar hier roept de voltallige *crew* inclusief Gator zelf dat er niets aan de hand is. En inderdaad voltooit hij even later de uitzending.

Net als de meeste televisiemedewerkers houdt Gator toch nog veel tijd over. Hij neemt zich voor om schoon schip te maken. Eerst met zijn dochter Claudia, wat niets oplevert, dan met zijn vrouw. Waarom in hemelsnaam? Jarenlang heeft hij zijn vrouw onkundig gelaten van zijn incestueuze verleden. Dan moet dat in die laatste twee maanden toch ook lukken? We bevaren de zeven wereldzeeën en houden ons vuil al die tijd keurig bij ons, om het in het zicht van de laatste haven alsnog overboord te kieperen. Waarom? In een van zijn spaarzame lucide momenten verwoordt Gator het zelf als volgt:

we may be through with the past
but the past ain't through with us

De uitspraak accentueert de permanent dreigende ondertoon van *Magnolia*. Andere personages bedienen zich er ook van, op passende momenten, al lijkt niemand zo precies te weten wat ermee bedoeld wordt. Op het eerste gezicht is het ook een uitspraak van niks, eigenlijk. Het verleden is tenslotte geen persoon. Of juist wel? Misschien moeten we hier Sartre parafraseren: 'Het verleden, dat zijn de anderen.' De beide kankerpatiënten hebben in elk geval aanleiding genoeg voor die interpretatie.

Ook de hysterische Linda Partridge raakt, in contrapunt met de aanstaande dood van haar man, verstrikt in het verleden. Ze smeekt diens advocaat om haar naam uit het testament te schrappen, omdat ze alleen om het geld met hem getrouwd is: 'Ik heb nooit van hem gehouden!' De advocaat legt uit dat zoiets niet strafbaar is, en dus geen wettige reden om het testament te wijzigen. Hij raadt haar aan om te zijner tijd gewoon te bedanken voor haar erfdeel. Dat is voor Linda weer geen optie, want dan gaat het geld naar Frank, de zoon die zijn vader al vijftien jaar negeert. Enigszins gealarmeerd door Linda's gedrag biedt de advocaat aan haar naar huis te brengen. Maar hij blijft peinzend in zijn stoel zitten als ze de benen neemt, op weg naar een overdosis in haar auto.

Als Gator zijn haastige, halfbakken bekentenis op zijn vrouw loslaat, heeft zij hem juist daarvoor nog met een glas whisky in de hand moed ingesproken, doelend op zijn medische situatie uiteraard: 'We slaan ons er wel doorheen. Op de een of andere manier slaan we ons er wel doorheen.' Het is slechts weinigen gegeven (en geen enkele man) om zoiets troostrijk te doen klinken als er nog maar zo weinig is overgebleven om doorheen te slaan, maar deze vrouw hoort erbij. Perfect moment dus om over incest te beginnen. Gator doet verslag van zijn vergeefse poging om met Claudia in gesprek te komen. Op de vraag waarom Claudia nooit eens

met hem wil praten, antwoordt Gator: 'Ik geloof dat ze denkt dat ik haar misschien misbruikt heb.'

Even later is Gator alleen, voorgoed. Hij heeft eigenlijk weinig gezegd, en nog minder bekend, maar het was genoeg om zijn vrouw te doen besluiten zich bij haar dochter te voegen. Wat heeft Gator hiermee nu willen bereiken? Mogelijk heeft hij zijn vrouw doelbewust het huis uit gejaagd, zodat hij in alle rust de trekker kon overhalen, om zich voortaan nergens meer doorheen te hoeven slaan. Of misschien heeft hij toch gehoopt op haar vergeving. Dan moet hij er wel vanuit zijn gegaan dat ze in stilte allang wist van de incestkwesie, en dus ruim de tijd had gehad om die te verwerken. Beide motieven veronderstellen echter een niveau van intelligentie en berekening dat je quizmaster Jimmy Gator niet zo gauw toedicht. Waarschijnlijker blijft toch dat hij simpelweg meende met zijn verleden in het reine te moeten komen, wat dat dan ook mag betekenen. Dat zijn gezin daar geen baat bij had, doet dan minder ter zake.

Als je er maar lang genoeg over doet, sterf je alleen. Earl Partridge heeft nog het geluk dat hij Phil aan zijn zijde weet, de onwaarschijnlijk toegewijde thuisverpleger die zijn collega van de nachtdienst bij aankomst meteen weer naar huis stuurt, omdat hij het einde zo graag zelf wil meebeleven. Earl maakt met horten en stoten schoon schip. Phil luistert en raakt ontroerd door de Hollywood-potentiaat, die na iedere vloek moet hoesten en geen sigaret meer kan vasthouden.

Earl oordeelt over het leven in geijkte vaktermen: 'Het leven is niet kort. Het is lang, veel te lang, en het heeft geen punchline.' Zijn vrouw en zijn zoon, de enige twee mensen die er toe deden, heeft hij verraden en verloren. Linda vindt hij wel lief maar ook een beetje mal. Hij kan uiteraard niet weten dat ze op het punt staat er zelf een einde aan te maken. 'Zeg nooit dat je geen spijt moet hebben,' waarschuwt hij. 'Je leeft met je spijt. Je weet dat je het beter had moeten doen. Iedere dag weer die godvergeten spijt. Wat heb ik gedaan, Phil? Help me!' Phil zit aan de bedrand zachtjes te huilen. Meer valt er zo gauw ook niet te bedenken. De ontboezemingen doen Earl ondertussen geen goed. De eenzaamheid en de weersin die al de hele dag van zijn gezicht waren af te lezen, lijken nu voorgoed bezit van hem te hebben genomen. Er valt enkel te hopen dat de zoon nog langskomt.

Agitatie

Technisch gezien is *Magnolia* een magnifieke prestatie. Het acteerwerk is over de hele linie fenomenaal. De film had trouwens ook niet met minder toegekund. Beeldvoering en montage zijn revolutionair, ook daaraan viel vanwege de overdaad aan synchrone verhaallijnen niet te ontkomen. De camera is voortdurend in beweging, maar volgt het ritme van de hoofdrol in de scène zo secuur dat je de camerabewegingen nauwelijks opmerkt. Met acht hoofdrollen die ieder zes of zeven scènes krijgen, scènes die vaak ook nog eens kriskras door elkaar heen worden verteld, riskeert het scenario een afstandelijke, artistiekerige montage, die de kijker alle lust tot identificatie ontnemt. *Magnolia* slaagt erin exact het omgekeerde te bereiken. Tegen de tijd dat het kikkers gaat regenen is ieder personage familie van je.

Om ook als kunstwerk te slagen (wat bij dit project zeker de bedoeling was) dient er nog een verhaal te liggen dat ergens over gaat,

en daar liefst ook iets belangwekkends over te zeggen heeft. Dat *Magnolia* ergens over gaat zal niemand betwisten. Er worden zelfs zoveel nontriviale thema's aangesneden dat het niet meer haalbaar bleek om over elk daarvan iets belangwekkends te zeggen. Zo kun je bij het thema Vergeving aantekenen dat de personages er weliswaar mee worstelen, maar er geen enkele vraag over beantwoorden, en het (op de politieagent na) beslist niet in praktijk willen brengen. Dat laatste hoeft ook niet per se, maar de behandeling pakt nu toch wat mager uit. Dat de vraag naar vergeving alom is, en het aanbod verwaarloosbaar, wisten we.

De meeste thema's komen er gelukkig beter af. Voor het thema Kanker is dat in het voorgaande in detail bepleit. De staat van agitatie waarin lijders aan deze ziekte kunnen komen te verkeren fungeert in *Magnolia* als grondtoon. Kanker duurt te kort om eraan te wennen, en te lang om het te negeren. En wat hier voor kanker geldt, geldt voor het leven.

Toch zou *Magnolia* tegenvallen als het hierbij was gebleven. De personages zijn allemaal tergend eenzaam en hebben ook verder veel gemeen, maar om hun verhalen hangt onmiskenbaar een zweem van willekeur, soms zelfs van onwaarschijnlijkheid. Als gezegd wemelt het van de belangrijke toevallige ontmoetingen en andere gelijktijdige ongerelateerde gebeurtenissen. Kleine wonderen dus. De filantropische interventies van politieagent Kurring en thuisverpleger Phil springen daarbij het meest in het oog. Zij doen dingen die doorgaans 'alleen in films gebeuren', zoals Phil zelf ergens zegt. Een film waarin dingen gebeuren die alleen in films gebeuren kan natuurlijk geen meesterwerk zijn. Behalve als het zo bedoeld is. En dat blijkt het geval. Het toeval is *Magnolia's* ultieme pointe. En de pointe is dat toeval geen toeval is.

De proloog van de film vertelt over enkele gebeurtenissen waarin het toeval een macabere rol speelt. De kortste betreft een roofoverval op de eigenaar van een Londense apotheek in een straat die Greenberry Hill heet. De drie overvallers worden gepakt en blijken Green, Berry en Hill te heten.

Toeval bestaat louter bij de gratie van de gelijktijdigheid van ongerelateerde gebeurtenissen. De gebeurtenissen zelf dragen aan de toevalligheid niets bij. Ze treden onvermijdelijk op als het gevolg van eerdere gebeurtenissen. Ook het gelijktijdig optreden van gebeurtenissen verontrust nog niemand, tenzij ze ongerelateerd lijken en een spectaculair effect hebben. Hoe groot is de kans dat die overvallers precies die namen hadden? Dat is toch te toevallig, dat kan geen toeval meer zijn! Het droeve lot van het toeval is dat het overal wordt waargenomen waar het niet is, maar wordt ontkend zodra het werkelijk ergens de kop opsteekt. Dan is meestal geen verklaring te dol.

Magnolia claimt expliciet, met behulp van een licht geïrriteerde *voice over*, dat toeval ons leven beheerst, en dat we daar volstrekt geen oog voor hebben. Vreemde gebeurtenissen zijn aan de orde van de dag, ze overkomen ons de hele tijd, maar doorgaans merken we ze niet op. Zodra we ze een keertje wel opmerken, raken we verbijsterd en begrijpen we het leven niet meer, vaak met religieuze gevolgen. Ook *Magnolia* heeft de rol van het toeval een of andere metafysische dimensie toebedacht. *These things don't just happen*, heet het omines aan het eind van de film, hetgeen op zijn minst suggereert dat ongerelateerde gebeurtenissen uiteindelijk helemaal niet ongerelateerd zijn. Wat het diepere verband dan

wel is blijft uiteraard onuitgesproken. De makers van de film hebben zoals het hoort alle suggesties categorisch van de hand gewezen. De film is zelf het antwoord, zeggen ze.

Met feiten valt niet te weerleggen dat alles wat het geval is onvermijdelijk het geval is, en dat alles samenhangt en niets zomaar gebeurt. Als u vanavond kanker krijgt, is het geen toeval dat dat juist u juist nu moet overkomen, maar stond dat al in de sterren geschreven. In deze visie leven we als de rat in een doolhof. De rat verheugt zich in een weelde aan opties - hij kan zus door de doolhof, hij kan zo door de doolhof - maar beseft niet dat hij de keus heeft uit welgeteld één mogelijkheid: de doolhof. *Magnolia* lijkt dit determinisme als grimmig uitgangspunt te nemen, om het vervolgens met kleine wonderen te besprenkelen. Het determinisme verslaan blijft uiteraard onmogelijk, want het eet alles meteen op. En dat lijkt ook niet de inzet. Eerder gaat het erom ons te laten zien dat kleine wonderen, hoe gepredetermineerd ook, aan de lopende band plaatsvinden, en uiteindelijk niets meer of minder doen dan ons lot met dat van de ander verbinden. Dat we op die manier oneindig veel nauwer met elkaar verbonden zijn dan we beseffen. Dat we allemaal tegelijk hetzelfde liedje zingen.

Verwijzingen

Anderson, Paul Tomas (regie). *Magnolia*, 1999. Fotografie: Robert Elswit.
Hoofdrollen: (o.a.) Julianne Moore, Tom Cruise.

Verschenen in:

Arko Oderwald, Koos Neuvel, Willem van Tilburg. Ontspoorde cellen.
Kanker in fictie. Utrecht De Tijdstroom, 2011.